

Grödan

Nu pågår ansökningsperioden för
SAM-ansökan 2018!

Förutsättningar för ökad livsmedelsproduktion

Regeringens matmiljard för genomförande av nationella livsmedelsstrategin är i stort utdelad genom en rad uppdrag och åtgärder. Drygt halva pengasumman utgörs av öronmärkta medel inom Landsbygdsprogrammet 2014–2020 och resterande delar går till åtgärder och uppdrag som är kopplade till regeringens handlingsplan. På Regeringens hemsidor går att läsa om alla utdelade uppdrag.

Bland alla uppdrag tycker jag att det finns några särskilt viktiga delar som är riktade till oss myndigheter. Dels har alla länsstyrelser och regioner uppdrag att tillsammans arbeta för att få genomslag för strategin på regional nivå. Vinnova har fått ett uppdrag att se över myndigheters möjlighet att bidra till målen i livsmedelsstrategin utifrån de uppdrag respektive myndighet har. Resultatet av detta uppdrag och vad som kommer ut av det ser jag som mycket viktigt.

I vårt regionala arbete med Östergötlands livsmedelsstrategi återkommer vi ofta till diskussioner om vad som kan göras bättre i tillsynsarbetet för nå en ökad livsmedelsproduktion. Idag uppfattar jag att det dels finns en oro bland livsmedelsproducenter inför tillsynsbesök och dels att vissa uttrycker uppfattningar om att myndigheter nog inte vill ha ett aktivt lantbruk. Med dessa indikationer har alla berörda myndigheter som utövar tillsyn ett arbete att göra. Det kan handla om vilken inställning och branschkunskap som kontrollanter och inspektörer har eller hur vi förmedlar det vi ska göra vid ett tillsynsbesök. Jag tror det finns stor potential att förbättra detta och myndighetssverige har tack vare målen livsmedelsstrategin nu ett bra utgångsläge att genomföra åtgärder för att på bred front skapa förutsättningar för ökad livsmedelsproduktion. Syftet ska då vara att ge en tydligare målbild om att en ökad livsmedelsproduktion kan åstadkommas samtidigt som de regelverk som finns är begripliga och går att följa. Jag vill att man som producent och företagare ska känna att myndigheter ser positivt på produktionen av livsmedel.

Det är dags att söka årets jordbrukarstöd och därför är information om stöd det som dominerar i detta nummer av Grödan.

lantbruksdirektör

jonas.kallming@lansstyrelsen.se

Primärproduktionen s. 10

Prästgårdsflygeln i Västertryserum s. 13

Tips och råd s. 22

Nyheter i SAM s. 4

Vid rovdjursangrepp s. 15

Viktiga datum för SAM-ansökan 2018.....	4	Investeringar i hembygdsgårdar	12
Nyheter i SAM Internet 2018	4	Prästgårdsflygeln i	13
Service och telefontider 2018	5	Västertryserum	13
Ändra i SAM-ansökan	6	Stöd till permanenta stängsel mot rovdjur	14
Aktuellt om ekologisk produktion.....	6	Rovdjur i länet... ..	14
Nyheter om aktiv jordbrukare.....	7	Vid angrepp av rovdjur	15
Nyheter i förgröningsstödet	7	Har du någon igenvuxen betesmark?	15
Höjda ersättningsnivåer	8	Dags att röja i dina betesmarker?	17
Nya rutiner för märkesutrustning.....	9	Ljusning för länets skogsbeten.....	18
Kontroll av sen rapportering till CDB	9	Arrendesyn - en värdefull försäkring	20
Primärproduktionen.....	10	Tips och råd om tvärvillkor	21
Investeringar i småskalig infrastruktur ...	11	Tips och råd om extra djuromsorg för suggor	22

ANSVARIG UTGIVARE Jonas Källming
REDAKTION Jonas Källming, Malin Forsberg
OMSLAG Foto: Malin Forsberg

FOTO

Lantbruksenhetens personal om inte annat anges, samt diverse bildbyråer.

LAYOUT OCH TRYCK

DanagårdLiTHO AB Motala/Ödeshög

Detta material har delvis finansierats med EU-medel

Viktiga datum för SAM-ansökan 2018

Det är en hel del att hålla reda på inför SAM-ansökan och inte minst finns några datum som är viktiga att lägga på minnet. För att läsa hela listan med viktiga datum så gå in på Jordbruksverkets hemsida.

Den 12 april:

- **Sista datum för SAM-ansökan 2018 är den 12 april.**
- För att få gårdsstöd eller förgröningsstöd måste du ha minst fyra hektar jordbruksmark och fyra stödrätter senast den 12 april. Om du har stödrätter för mindre än fyra stödrätter, är 12 april sista dag att ta emot stödrätter från någon annan eller söka nya ur den nationella reserven.
- Om du söker en ersättning för ekologisk produktion är 12 april den sista dagen du kan anmäla din produktion till ett certifieringsorgan.
- Om du som en juridisk person söker stödet till unga jordbrukare måste du skicka in underlag som visar hur ägandet är fördelat i den juridiska personen. Underlagen måste ha kommit in till länsstyrelsen senast den 12 april. Först när

länsstyrelsen har fått underlagen räknas det som att din ansökan har kommit in.

Detta gäller även om har skickat in dessa uppgifter tidigare år.

- Om du söker nötkreatursstöd ska du uppge minst ett giltigt och aktivt produktionsplatsnummer.
- Om ditt företag sysslar med viss annan verksamhet än jordbruk, till exempel permanenta sport- eller rekreationsanläggningar, och du därför behöver bevisa att ditt företag har rätt att få vissa jordbrukarstöd, så behöver du skicka in det underlaget senast den 12 april.
- Om du odlar hampa ska du meddela länsstyrelsen senast den 12 april vilka skiften som du sår med vilken sort och hur mycket utsäde du använder.

Den 1 maj:

- Under perioden 1 maj – 30 juni måste du ha rätt antal grödor på din mark i södra Sverige för att uppfylla villkoret i förgröningsstödet om minst två eller tre grödor.

Den 7 maj:

- Om din SAM-ansökan kommer in efter den 12 april minskar ditt stöd med en procent för varje arbetsdag som ansökan är försenad. Om din SAM-ansökan

kommer in efter den 7 maj får du inga pengar alls.

- Om du har färre än fyra stödrätter måste du senast den 7 maj ta emot stödrätter eller söka stödrätter ur den nationella reserven för att få gårdsstöd för 2017. Du måste också ha minst fyra hektar jordbruksmark för att få gårdsstöd utbetalt. För varje arbetsdag efter den 12 april som överföringen av stödrätterna är försenad minskar vi ditt stöd med en procent.

Den 15 juni:

- Sista dag för att ändra i din SAM-ansökan.
- Tänk på att om du söker ett nytt åtagande för vallodling och ska ta över ett åtagande för vallodling så är det viktigt att du ansöker om att ta över åtagandet senast den 15 juni. Det gäller också om du har ett åtagande för vallodling sedan tidigare och ska ta över ett nytt åtagande som en annan lantbrukare sökt i år. Att du ansöker senast den 15 juni är viktigt för att du ska kunna få miljöersättning utbetalt för 2018 för all areal vall som du tar över.
- Sista dag att ändra eller ange fler produktionsplatsnummer för alla stöd och ersättningar där det är möjligt.

Nyheter i SAM Internet 2018

Här finns ett urval av årets nyheter i SAM Internet. Du kan läsa mer om både nyheterna och hur SAM Internet fungerar på Jordbruksverkets hemsida.

• **Inloggning:** Du kan bara logga in i SAM Internet med någon typ av e-legitimation. Det innebär att du inte längre kan logga in med kundnummer och lösenord.

• **Högre krav på noggrannhet:** Ansökt areal på ett skifte behöver nu stämma bättre överens med hur skiftet är inritat i SAM Internet. Vissa skiften kommer inte att hämtas från föregående års ansökan, och du kan därför behöva rita

in skiften på nytt. Du kan läsa mer om detta på Jordbruksverkets hemsida.

• **Fler skiften skapas automatiskt:** I år kommer det automatiskt att skapas skiften på dina betesmarksblock som har en markklass (underlag till åtagande).

• **Ekologisk fokusareal förra året:** I rutan Ange gröda och stöd kan du se information om eventuell ekologisk fokusareal på skiftet förra året.

• **Möjligt att bifoga filer:** Till årets ansökan kan du bifoga dokument.

Vi vill även informera om några andra viktiga saker som man behöver tänka på när man gör sin ansökan:

Fullmakt från företag

Om SAM-ansökan görs av en juridisk person, behöver det finnas en fullmakt från den juridiska personen till den fysiska personen som ska logga in i

Service och telefontider för SAM-ansökan 2018

Om du behöver hjälp med din SAM-ansökan kan du nå Länsstyrelserna eller Jordbruksverket på vårt gemensamma telefonnummer: **0771-67 00 00**. För att bli kopplad till din egen länsstyrelse måste du ringa från en fast telefon i länet eller knappa in det person- eller organisationsnummer som är registrerat på ditt kundnummer. Det är lättare för oss att hjälpa dig på ett bra sätt om du är inloggad i SAM Internet när du ringer. Vi har då möjlighet att gå in och titta på din ansökan för att hjälpa dig med specifika problem.

Om du behöver teknisk support kan du ringa direkt till Jordbruksverket på 0771-223 223 under dagtid eller använda

Telefontider under ansökansperioden:

Ordinarie öppettider: 9:00-12:00 och 13:00-15:00

Vecka 13:

måndag-onsdag	8:00-20:00
torsdag	8:00-14:30
fredag-måndag	STÄNGT (PÅSK)

Vecka 14:

tisdag-fredag	8:00-21:00
lördag-söndag	11:00-17:00

Vecka 15:

måndag-onsdag	8:00-22:00
torsdag	8:00-24:00

0771-67 00 00

formuläret som finns på deras hemsida.

Du kan hitta mycket information om stöden och ersättningarna på Jordbruksverkets hemsida, **www.jordbruksverket.se**. Blanketter för överlåtelse finns också där. Längst till höger på hemsidan hittar du forumet "Fråga oss", där du kan ställa frågor och hitta svar om det mesta som Jordbruksverket arbetar med.

På vår egen hemsida, **www.lansstyrelsen.se/ostergotland** finns också information och länkar till de viktigaste websidorna och blanketterna under ansökansperioden.

**HANDLÄGGARGRUPPEN
LANTBRUKSENHETEN**

SAM Internet. Fullmakter från tidigare år gäller fortfarande. Nya fullmakter skickas på blankett till Jordbruksverket.

Osäkra uppgifter

Tyvärr saknar vi fortfarande teknisk möjlighet att besluta många åtaganden som söktes 2015, 2016 eller 2017. Vi har inte heller kunnat handlägga inkomna utökningar eller minskningar av åtaganden. Följden av detta är att vissa uppgifter om pågående åtaganden som visas i SAM Internet 2018 kan vara föråldrade eller felaktiga. Det gäller information på enskilda block, skiften eller åtaganden, såväl som information som ligger till grund för Fel, Varningar och Observera.

Vi hjälper dig

Inte heller i år har vi någon öppen mottagning på Länsstyrelsen för hjälp med SAM Internet, men tveka inte att ringa till oss om du undrar över någonting. Var gärna inloggad i SAM Internet när du ringer till oss. Du kan då ge oss möjlighet att se hur just din ansökan ser ut.

**HANDLÄGGARGRUPPEN
LANTBRUKSENHETEN**

Nyhet kring ändring i SAM-ansökan

Om det behövs kan du ändra din SAM-ansökan efter att du skickat in den. Det gör du i SAM Internet.

Tänk på att om du ändrar din ansökan kan det påverka om du uppfyller eller inte uppfyller villkoren för förgröningsstödet. Du kan se om du uppfyller villkoren genom att i SAM Internet klicka på menyn Förgröningsstöd som finns under fliken Karta och Skiften.

Om du vet att du behöver ändra din ansökan ska du göra det så snart som

möjligt. Om vi hittar fel i din ansökan vid handläggningen eller om vi meddelat dig att din gård ska kontrolleras, får du inte ändra eventuella fel som hittas i kontrollen. Det betyder att sista dag att ändra ansökan kan vara tidigare än den 15 juni.

En ny tolkning av befintliga EU-regler innebär att det inte längre är möjligt att ändra grödkod efter den 15 juni 2018.

Om du vill veta mer om vad du kan ändra innan och efter 15 juni så kan du läsa mer på Jordbruksverkets hemsida.

HANDLÄGGARGRUPPEN
LANTBRUKSENHETEN

Aktuellt för ersättningsarna för ekologisk produktion

Ett vanligt fel i SAM-ansökan 2017 var att missa att söka åtagande för ekologisk produktion för djur eller mark där ett åtagande för omställning till ekologisk produktion gått ut.

Glöm inte att söka nytt åtagande när ditt två-åriga åtagande för omställning till ekologisk produktion har gått ut. Det är lätt att missa att söka nytt åtagande efter att de två-åriga åtagandena för omställning till ekologisk produktion gått ut men det är en miss som kan bli dyr i form av utebliven ersättning. Se noggrant efter att du inte missat att söka åtagande för ekologisk produktion för både din färdig-

omställda djurhållning och eller växtodling. Tänk på att kolla extra noga på block som fått nytt block-id där pågående åtaganden inte syns. Du kan se pågående åtaganden under Rapporter i SAM-Internet.

Om du ska söka nytt åtagande för ekologisk produktion eller omställning till ekologisk produktion måste du ansöka om anslutning till ett kontrollorgan senast den 12 april. Du måste också ha följt reglerna från 1 januari 2018.

Från 2016 är det ett krav att Länsstyrelsen har ditt eller dina certifikat för hela året för att vi ska kunna göra slututbetalningen för ekologisk produktion. Under vintern har vi skickat ut brev om

att komplettera certifikat för 2016 och under våren är det dags att begära in certifikat för 2017. Många har redan skickat in certifikat för 2017 men om du vet att du inte har gjort det, maila det gärna redan nu till oss på jordbrukarstod.oostergotland@lansstyrelsen.se. För att veta att du skickar in rätt certifikat ska du titta på det datum certifikatet utfärdades och datumet som certifikatet är giltigt till. Datumerna ska täcka hela det aktuella året. Det kan behövas fler än ett certifikat för att täcka både din djurhållning och växtodling under hela perioden.

HANDLÄGGARGRUPPEN
LANTBRUKSENHETEN

Nytt om aktiv jordbrukare

Hösten 2017 förtydligades vissa regler gällande aktiv jordbrukare.

Därefter har EU öppnat upp en möjlighet för medlemsländerna att helt ta bort kravet på aktiv jordbrukare.

Sedan 2015 gäller att företag som driver permanenta sport- eller rekreationsanläggningar, fastighetsföretag, flygplatser, vattenverk eller järnvägar inte kan få vissa jordbruksstöd. De här reglerna kallas

ibland för krav på aktiv jordbrukare.

Hösten 2017 förtydligades vilka regler som gäller när någon i företaget som söker jordbruksstöd har ledande ställning i ett annat företag som driver verk-

samhet som begränsar möjligheten till stöd. Förtydligandet innebar i vissa delar en skärpt tolkning av reglerna. Nu har EU öppnat upp en möjlighet för medlemsländerna att helt ta bort kravet på aktiv jordbrukare. Sverige ställer sig positivt till detta, men när detta skrivs är inget beslut taget. Uppdaterad information kommer att finnas på jordbruksverkets hemsida.

Nyheter i förgröningsstödet

I förgröningsstödet blir det från år 2018 tillåtet att blanda kvävefixerande grödor med andra grödor. Mellangröda går att använda som ekologisk fokusareal och det blir under vissa perioder förbjudet att använda kemiska växtskyddsmedel på viss ekologisk fokusareal. Omräkningsfaktorn justeras för salix och kvävefixerande grödor. Speltvete räknas från år 2018 som en egen gröda och fler lantbrukare omfattas av undantag från vissa villkor i förgröningsstödet. Stora avvikelser i förgröningsstödet leder sedan år 2017 till extra avdrag på utbetalningen.

Mellangröda

Från och med 2018 kan du använda en så kallad mellangröda som ekologisk fokusareal. Mellangrödan ska sås in efter skörd av huvudgrödan, men senast den 31 augusti. Mellangrödan ska bestå av en blandning av minst två grödor. Information om vilka grödor som får användas finns på jordbruksverkets hemsida. Blandningen får inte innehålla någon annan än dessa godkända grödor. Mellangrödan får brytas tidigast den 1 november och 1 ha mellangröda räknas som 0,3 ha ekologisk fokusareal.

Förbud mot växtskyddsmedel på ekologisk fokusareal

Det är från år 2018 under vissa perioder förbjudet att använda växtskyddsmedel på träda, vallinsådd i huvudgröda, mellangröda samt kvävefixerande gröda som är redovisad som ekologisk fokusareal. Under följande perioder är det inte tillåtet att använda växtskyddsmedel:

- Träda: Från 1 januari till 15 juli.
- Kvävefixerande gröda: Från sådd till skörd eller brytning av grödan, dock tidigast den 31 juli.
- Vallinsådd i huvudgröda: Från 1 september till 31 oktober. Om huvudgrödan skördas före den 31 augusti gäller förbudet i 8 veckor efter skörd av huvudgrödan.

- Mellangröda: Från 1 september till 31 oktober.

Salix, kvävefixerande grödor och speltvete

För salix anmäld som ekologisk fokusareal höjs omräkningsfaktorn från 0,3 till 0,5. Det innebär att 1 ha salix år 2018 kan motsvara 0,5 ha ekologisk fokusareal.

För kvävefixerande grödor höjs omräkningsfaktorn från 0,7 till 1,0. Ytterligare en förändring är att det från år 2018 är tillåtet att blanda kvävefixerande grödor med andra grödor, så länge det finns mest av den kvävefixerande grödan.

Speltvete har tidigare räknats som vanligt vete, men räknas från 2018 som en egen gröda för att uppfylla villkoret om att odla ett visst antal grödor. I SAM Internet ska grödkod 88 (övrig odling på åkermark) användas för att redovisa speltvete.

Fler lantbrukare omfattas av undantag från vissa villkor i förgröningsstödet

Om mer än 75 % av åkermarken är vall, träda eller baljväxter eller en kombination av dessa efter att du räknat bort permanenta grödor och permanent gräs- mark, behöver du inte odla ett visst antal

grödor. Du är då också undantagen från kravet på att redovisa Ekologisk fokusareal. Detta gäller nu oavsett hur stor resten av din åkermark är. Detsamma gäller om mer än 75 % av din jordbruksmark är permanent gräsmark eller vall eller en kombination av dessa. Tidigare gällde dessa undantag endast om resten av åkermarken var mindre än 30 hektar.

Extra avdrag i förgröningsstödet.

År 2017 infördes det extra avdrag vid större avvikelser i förgröningsstödet. Om avvikelserna är större än 2 hektar eller 3 % av det som finns kvar att betala ut efter att avdragen har genomförts, får du ett extra avdrag på utbetalningen. Om avvikelserna är större än 20 % får du inget förgröningsstöd alls och om avdraget är större än 50% kommer dessutom ytterligare avdrag göras från dina framtida utbetalningar. Du kan också få extra avdrag vid upprepade fel i förgröningsstödet. Mer information om avdragen finns på jordbruksverkets hemsida.

Höjda ersättningsnivåer för specialklasser i miljöersättningarna

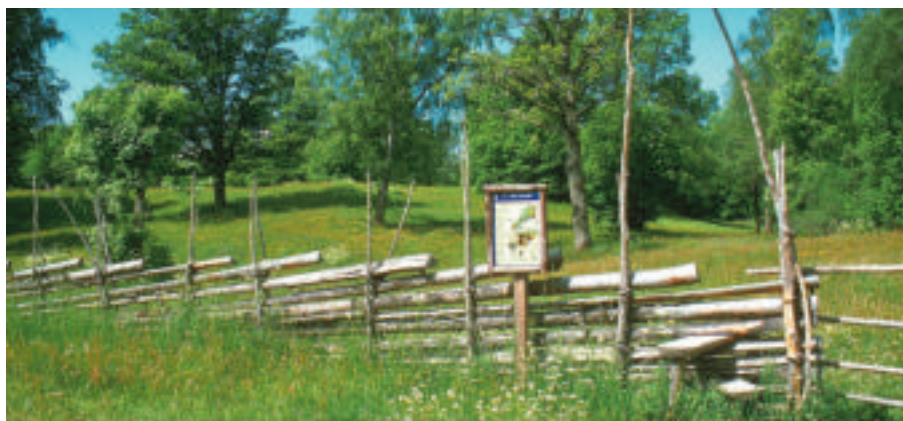
I höstas skickade regeringen ett förslag till justering av det svenska landsbygdsprogrammet till EU-kommissionen. I förslaget ingick en extra satsning på de mer unika ängs- och betesmarkerna, det vill säga specialklasserna i miljöersättningarna. Förändringarna godkändes av kommissionen den 2 februari 2018 och gäller från och med SAM2018.

— Jag hoppas att vi genom denna satsning, vid sidan av de andra åtgärder vi gör för att öka den svenska livsmedelsproduktionen, kan vända utvecklingen och få fler betande djur. Det är viktigt, inte minst för våra landskap, men även för fler jobb på landsbygden, säger landsbygdsminister Sven-Erik Bucht i en intervju som publicerats på regeringskansliets hemsida.

Det är glädjande att man vill satsa på utvalda ängs- och betesmarker. De höjda ersättningarna kan göra stor skillnad för den enskilde lantbrukaren. Det är dock viktigt att notera att kriterierna för vilka marker som berättigar till de olika markklasserna inte har förändrats. Om du har betesmark som ligger utanför stöden idag och som du misstänker kan berättiga till någon av specialklasserna kan du

ta kontakt med oss för att ställa frågor. Beslutet innebär en höjning av miljöersättningen för betesmarksklasserna Slätterängar med särskilda värden, Skogsbete, Mosaikbetesmarker och Gräsfattig mark med 1000 kronor per hektar, samt för Alvarbete med 400 kronor per hektar. Stödnivåerna per hektar blir efter ändringen följande:

- Slätterängar med särskilda värden, 5500 kronor/hektar
- Skogsbete, 3500 kronor/hektar
- Mosaikbetesmarker, 2700 kronor/hektar
- Gräsfattig mark, 2700 kronor/hektar
- Alvarbete, 1400 kronor/hektar

MALIN FORSBERG
LANTBRUKSENHETEN

Nya rutiner för beställning av märkesutrustning samt nya avgifter

Under 2018 ändrar Jordbruksverket sina rutiner för beställning av öronbrickor och annan märkesutrustning. Detta innebär att man ska beställa märkningsutrustning direkt från tillverkaren. Den första tillverkaren du kan beställa direkt från är Stallmästaren. Den förändringen sker från 1 februari 2018.

Du som beställer från en annan tillverkare kommer att kunna göra det fram till årsskiftet 2018/2019. Därefter går det inte att beställa via Jordbruksverket längre. Från och med 2019 kan man bara beställa från de tillverkare som anslutit sig till den nya rutinen och i dagsläget är det endast Stallmästaren som har gjort det.

Nya avgifter från den 1 februari

Från och med den 1 februari införs nya avgifter vid beställning av märkningsutrustning både när det gäller beställning via blankett eller via e-tjänst. En administrativ avgift tas även ut vid beställning av ersättningsbrickor. Det kommer att vara billigare att beställa via e-tjänsten än via pappersblankett.

Nya administrativa avgifter

Beställning via e-tjänst:
35 kronor per beställning
Beställning via blankett:
150 kronor per beställning

Fullmakt för beställning av märkningsutrustning hos Stallmästaren

Du som tidigare har lämnat fullmakt hos Jordbruksverket för beställning av märkningsutrustning kommer att behöva lämna en ny fullmakt för beställning direkt hos Stallmästaren. Fullmakten kan lämnas till Stallmästaren från den 1 februari.

ANNIKA MALMSTRÖM
LANTBRUKSENHETEN

Kontroll av sen rapportering till CDB

Under 2018 ändras räkningsperioden för kontroll av sen rapportering till att innefatta hela året. Det vill säga 1 januari till 31 december.

Detta är en administrativ kontroll som utförs på samtliga kontrollföretag som har nötkreatur under kontrollåret. Under 2016 och 2017 omfattade kontrollen händelser i räkningsperioden från 1 januari till 31 juli innevarande år. Från och med i år, 2018, har räkningsperioden utökats från 1 januari till 31 december. Jordbruksverket har en funktion som automatiskt hämtar alla sena händelser till ett avdragssystem där det sätts ett värde baserat på hur många dagar sent den senaste händelsen var rapporterad.

ANNIKA MALMSTRÖM
LANTBRUKSENHETEN

Är du livsmedelsföretagare i primärproduktionen?

Länsstyrelsen är ansvarig myndighet för livsmedelskontrollen i primärproduktionen.

Till primärproduktionen hör bl.a. odling och skörd av vegetabilier, uppfödning av livsmedelsproducerande djur, mjölkproduktion, äggproduktion, jakt, fiske och biodling. Enklare frukt-, potatis och grönsakspackerier hör också till primärproduktion.

Enligt EU:s bestämmelser ska livsmedelsföretagare i primärproduktionen registrera sig hos den myndighet som ansvarar för kontrollen av produktionen. Om

du enbart producerar primärprodukter för användning i ditt eget privathushåll berörs du inte av kravet på registrering. Den som endast producerar små mängder primärprodukter för leverans direkt till konsumenter eller till butiker i närområdet behöver inte registreras som livsmedelsföretagare i primärproduktionen.

Beroende på vilken verksamhet du har kan det ändå finnas bestämmelser i livsmedelslagstiftningen som måste följas. Det är därför viktigt att verksamhetens omfattning tydligt framgår av din anmälan om registrering. Både registrering och kontroll av primärproduktion är kostnadsfritt.

Du kan fylla i och skicka in blanketten på Länsstyrelsens hemsida, www.lansstyrelsen.se/ostergotland.

www.lansstyrelsen.se/ostergotland.

Om ditt företag registreras som livsmedelsföretag i primärproduktionen kommer du att få ett särskilt beslut som bekräftar detta.

Om du planerar att upphöra, eller redan har upphört med din produktion ska du komma ihåg att avregistrera dig.

Mer information om livsmedel i primärproduktionen finns på Livsmedelsverket webbplats, www.livsmedelsverket.se

KONTAKTPERSONER:

MARIA SVANFELT,
Handläggare primärproduktion, 010-223 55 15
PERNILLA STRIDH,
Länsveterinär; 010-223 52 58

Fortfarande pengar kvar för stöd till investeringar i småskalig infrastruktur

Inom Landsbygdsprogrammet 2014–2020 finns det ca 1 miljon kronor kvar till stöd för investeringar i småskalig infrastruktur.

Du kan få stöd för att bygga, förbättra eller utvidga småskalig infrastruktur på landsbygden. Syftet är att förbättra den småskaliga infrastrukturen och ge en ökad livskvalitet och en tryggare utomhusmiljö för de som bor där.

Du kan få stöd om du utvecklar ny eller befintlig småskalig infrastruktur och investerar i

- att sätta upp vägbelysning
- att anlägga mindre vägar
- att bygga bryggor och broar
- att anlägga en pendelparkering
- att skapa system för samåkning.

Stöd ges till 90 procent av stödberättigade utgifter vilket innebär att 10 procent ska vara privat medfinansiering i pengar. Stöd beviljas inte till ansökningar om stöd med mindre än 100 000 kronor i stödberättigande utgifter.

Ring till länsstyrelsen innan du ansöker för att diskutera din idé.

Kontakta Ranko Simic 010 – 22 35 297 eller Christoffer Ahlgren 010–223 53 03

Läs mer om stödet på jordbruksverkets hemsida www.jordbruksverket.se under

Stöd > Stöd i landsbygdsprogrammet > Investeringar > Småskalig infrastruktur.

RANKO SIMIC
ENHETEN FÖR LEDNINGS- OCH
VERKSAMHETSSTÖD

Fortfarande pengar kvar för stöd till investeringar i hembygdsgårdar

Inom Landsbygdsprogrammet 2014–2020 finns det ca 3 miljon kronor kvar till stöd för investeringar i hembygdsgårdar.

Du kan få stöd om du investerar för att ta tillvara och vårda kulturhistoriskt värdefulla byggnader i form av hembygdsgårdar. Det kan till exempel vara hembygdsgårdar med trädgårds- och gårdsmiljöer som kan utvecklas till mötesplatser och turistmål.

Med hembygdsgård menas en eller flera byggnader som är öppna för allmänheten och som har ett historiskt värde och en social funktion för samhället. En hembygdsgård sköts oftast av en förening.

För att utveckla hembygdsgården som ett turistmål kan du även behöva investera i annat än själva byggnaderna. Det kan till exempel vara investeringar som förbättrar tillgänglighet och information för allmänhet och besökare. Med det menar vi att tillgängliggöra information för syn- eller hörselskadade, på olika språk eller exempelvis för barn på ett enklare sätt.

Du kan även få stöd för investeringar i kulturhistoriskt värdefulla byggnader som finns på en annan plats än själva hembygdsgården men som ändå ingår i hembygdsgårdens verksamhet.

Det kan exempelvis vara:

- kvarnbyggnader
- gamla smedjor
- gamla vattenkraftverk

Du kan få stöd om du investerar i:

- att restaurera kulturhistoriskt värdefulla byggnader, inklusive tillhörande byggnader.
- att bygga en ny anläggning i anslutning i hembygdsgården för service till besökare.

De här utgifterna kan du få stöd för:

- köp eller avbetalningsköp av nytt eller återanvänt material och ny fast inredning.

- tjänster som du köper av konsulter för att planera och genomföra investeringen.

Stöd från landsbygdsprogrammet ges till högst 80 procent av stödberättigade utgifter vilket innebär att 10 procent ska vara privat medfinansiering och minst 10 procent ska vara medfinansiering från annan offentlig aktör. Det kan exempelvis vara kommunen, länsstyrelsen med flera. Stöd beviljas inte till ansökningar om stöd med mindre än 50 000 kronor i stödberättigande utgifter.

Ring till länsstyrelsen innan du ansöker för att diskutera din idé.

Kontakta Kristi Ahlstrand 010–223 54 85 eller Christoffer Ahlgren 010–223 53 03

Läs mer om stödet på jordbruksverkets hemsida www.jordbruksverket.se under Stöd > Stöd i landsbygdsprogrammet > Investeringar > kulturhistoriskt värdefulla byggnader.

CHRISTOFFER AHLGREN
LANTBRUKSENHETEN

Den så kallade Siverska flygeln i Västertryserum. Foto: Ann-Charlotte Hertz

Prästgårdsflygeln i Västertryserum fick bidrag till omläggning av tak

I samband med att Tryserums hembygdsförening sökte bidrag till byggnadsvård sökte föreningen även stöd från Landsbygdsprogrammet (se Fortfarande pengar kvar för stöd till investeringar i hembygdsgårdar).

Eftersom det krävs finansiering från annan offentlig aktör finns det möjlighet att söka 10 % av kostnaderna från Kulturmiljövårdsanslaget. Anslaget kommer från Riksantikvarieämbetet och ska gå till förvaltning av värdefulla kulturmiljöer. En del av anslaget är bidrag till byggnadsvård och det är hos Länsstyrelsen man söker bidraget. Om bidraget blir beviljat ställs krav på att restaureringen

görs enligt byggnadsvårdens principer och att en byggnadsantikvarie följer arbetet och skriver rapport om hur det utförts.

Siverska flygeln är privatägd men Tryserums hembygdsförening disponerar och förvaltar den som museilokal. Den byggdes som flygel till den äldre prästgården, vilken användes som sådan ända in på 1900-talet. Prästgårdsflygeln sägs vara byggd av prosten Henric Jacob Sivers

i mitten av 1700-talet. Dit ska han ha flyttat sitt bibliotek, naturalie-, konst- och antikvitets-kabinett. Sivers var född i Lübeck och studerade både i Hamburg och Kiel. Han var känd för många insatser inom olika verksamhetsfält såsom historieber beskrivningar, arkeologiska utgrävningar, läkare och apotekare. I kyrkans tjänst var han först pastor i Norrköpings tyska församling, sedan kyrkoherde i Tryserum, Hannäs och Fogelvik samt därefter kontraktsprost över Norra Tjust. Byggnaden har därmed ett högt kultur historiskt värde som i hög grad är kopplat till en person, ett så kallat personhistoriskt värde. Genom byggnadens höga ålder med bevarad byggnadsteknik ansåg Länsstyrelsen att det var relevant att delfinansiera takrenoveringen. Länsstyrelsen har även tidigare gett bidrag till både grunden och yttertrappan samt fasad och fönster.

Taket är den viktigaste delen av en byggnad att underhålla, så att de övriga byggnadsdelarna skyddas från regn och snö. Vid bidragsgivning till byggnadsvård arbetar en byggnadsantikvarie parallellt med hantverkarna så att de blir överens om hur arbetet ska genomföras. Vid renoveringen av flygeln lades ny bär- och ströläkt samt oljehärdad masonit som ett extra skydd och förbättrad avrinning. De enkupiga tegelpannorna byttes till begagnade men mer enhetliga och i bättre skick. Skorstenarnas putsskador lagades och nedre plåtbeslag byttes ut. Nya väderbördsskydd monterades på skorstenarna eftersom eldstäderna inte eldas i. Även vindskivor, täckbrädor ochnockbrädor byttes till nya av tätvuxet virke. Vid den här sortens renoveringar läggs stor vikt på vilken sorts material som används och vilken metod det görs med, det vill säga hur arbetet utförs.

Behöver ni också delfinansiering av annan offentlig aktör gå in på Länsstyrelsens hemsida www.lansstyrelsen.se/Ostergotland under Samhällsplanering & Kulturmiljö > Byggnadsvård > Bidrag och läs mer om bidraget.

Bilden ovan visar taket med skorstenar före åtgärderna och den t.v. efter att åtgärderna utförts. Foto: Ann-Charlotte Hertz

HELENA ROSENBERG
KULTUR- OCH SAMHÄLLSBYGGNADSENHETEN

Stöd till permanenta stängsel mot rovdjur landsbygdsprogrammet 2015-2020

Stöd till stängsel mot rovdjur kan den söka som har betesdjur som betar natur-betesmarker eller slätterängar.

Stöd beviljas endast till permanenta stängsel mot rovdjur runt hela betesfällan och enligt Viltskadecenters riktlinjer. I Östergötland finns för närvarande endast begränsat utrymme för ersättning till rovdjurssäkra stängsel. Länsstyrelsen kommer att bedöma ansökan utifrån vad som är prioriterat för att nå målen med landsbygdsprogrammets mål för regionens utveckling.

För att kunna komma ifråga för stängselstödet måste vissa kriterier vara uppfyllda:

- Endast får-/getproducenter beviljas ersättning för uppsättning av stängsel mot rovdjur.
- Endast blocklagd betesmark och slätteräng är ersättningsberättigade.
- Ersättningsnivån är 50 kr/meter.

Du får börja med din miljöinvestering först när din ansökan kommit in och du har fått ett skriftligt besked från länsstyrelsen. Du kan inte få stöd för det du har köpt eller gjort innan din ansökan har kommit in till länsstyrelsen.

Mer information om stängsel mot rovdjur, ansökan osv. finner du på jordbruksverkets hemsida:

www.jordbruksverket.se > stöd > stöd i landsbygdsprogrammet > miljöinvesteringar > stängsel mot rovdjur.

Kontakta oss:

lantbruk.ostergotland@lansstyrelsen.se

**LANDSBYGDSSTÖD
LANTBRUKSENHETEN**

Rovdjur i länet

VARG: Länsstyrelsens fältpersonal har från den 31 december 2017 spårat två vargar som går tillsammans i området Borensberg-Tjällmo-Hällestad-Vånga. DNA-analys av spillning visar att det är en hona och en hane. Ytterligare en varg har spårat ca 6 km söder om Kisa den 1 januari 2018 enligt DNA-analys är det en hane. Spår har även konstaterats den 19 januari 2018 några km sydväst om Västra Harg av av samma varg från söder om Kisa.

LODJUR: Åtta familjegrupper av lodjur har konstaterats under perioden den 1 oktober 2017 till 24 januari 2018. Tre familjegrupper är konstaterade i Finspångs kommun, en i Motala kommun, en i Åtvidabergs kommun, två i Kinda kommun och en i Boxholms kommun. Fyra av familjegrupperna delas med andra län, två med Södermanland, en med Kalmar och en med Örebro. Inventeringen fortsätter fram till den 28 februari.

Observation (synobservation, spår eller spillning) av varg eller lodjur kan du

rapportera på www.skandobs.se eller ringa till Länsstyrelsen 010-223 50 00.

På www.rovbase.se kan du se vad Länsstyrelsens fältpersonal har lagt in, där framgår om rapporten har bedömts som säker, om den är felaktig eller att det inte går att bedöma p.g.a. att det t.ex. saknas spårnö.

På www.skandobs.se kan du se allmänhetens observationer, dessa är inte alltid kontrollerade.

Länsstyrelsen lägger också in information om kvalitetssäkrade observationer på www.lansstyrelsen.se/ostergotland under Djur & natur-Rovdjur-Aktuellt om rovdjur.

Du som är tamdjursägare har möjlighet att ansluta dig till **Rovdjursalert**. Du får då snabb information via SMS när ett rovdjursangrepp skett i ditt närområde. Gå in på www.lansstyrelsen.se/ostergotland under Djur & natur-Rovdjur-Rovdjursalert för att anmäla dig.

**VILTHANDLÄGGARNA
RÄTTSENHETEN**

Vid angrepp av rovdjur

Kontakta länsstyrelsen för att få tamdjuret besiktigt. Länsstyrelsen betalar ut ersättning under förut-sättning att tamdjuret är besiktigt och det kan konstateras att det är varg eller lodjur som förorsakat skadan. På viltskadecenters hemsida <https://www.slu.se/viltskadecenter> kan du läsa om rekommenderade ersättningsnivåer och vad du kan få ersättning för. Länsstyrelsen har också en akutgrupp som kan hjälpa dig i ett första inledningsskede t.ex. med att sätta upp akutstängsel, akutsängsel för vatten, olika ljud- eller ljusskrämmor. Du kan kontakta Länsstyrelsen för ytterligare information. På Länsstyrelsens webb finns kontaktuppgifter till besiktningsmännen.

**VILTHANDLÄGGARNA
RÄTTSENHETEN**

Har du någon igenvuxen betesmark?

Du har säkert hört att du kan få ersättning från länsstyrelsen för att restaurera gamla betesmarker och slåtterängar. Men varför ska man restaurera igenvuxna marker? Vad vinner du på det som företagare och vad vinner naturen på det?

En stor del av Sveriges och Östergötlands betesmarker och slåtterängar har gått förlorade. De har plöjts upp till åker, planterats med skog eller så har de bara slutat att betas. Den sista andelen är den allra mest intressanta. Dessa marker har successivt vuxit igen och de blommor, träd och buskar som var dominerande i betesmarken finns ofta kvar. Genom att markerna öppnas upp och återigen betas med djur kan de bli värdefulla, både för dig som företagare och för den biologiska mångfalden.

Genom restaurering av igenvuxna betesmarker som ligger mellan eller inom befintliga betesfällor kan arronderingen av gårdens betesmarker förbättras. Res-

taurering kan leda till att binda ihop små betesmarker så att man på sikt får stora betesmarker som blir lättare att sköta på ett rationellt sätt. Stängselmetrarna blir färre och röjning av sly kan göras mer effektivt. De större betesmarkerna kan samtidigt föda fler betesdjur vilket mins-

kar arbetet med tillsyn då fler av gårdens djur finns inom ett mindre område. För att ändå få ett tillfredsställande betestryck och för att kunna styra betesdjuren dit de gör mest nytta kan fällindelningar upprättas, antingen med permanenta eller tillfälliga staket, vilket i sin tur kan öka kvaliteten på betet och minska arbetet med underhåll av slyuppslag.

Varför är då detta bra för den biologiska mångfalden?

I de igenvuxna betesmarkerna finns ofta rester av hävdgynnad flora och vildkroniga träd. Genom att öppna upp området återhämtar sig dessa arter. Tillsammans med blommor och träd förekommer en uppsjö av olika arter av insekter, svampar, lavar och andra växter som hör till de naturliga betesmarkerna. Alla arter är inte lika lätta att upptäcka men ändå mycket viktiga för den biologiska mångfalden.

Vad innebär ett åtagande om restaurering?

Varje mark bedöms innan någon ersättning beviljas. För att ett område ska

uppfylla kraven för ersättning för restaurering ska marken ha potential att uppfylla kraven för betesmark med särskild skötsel, slåtteräng med särskild skötsel, skogsbeta, mosaikbetesmark eller gräsfattig mark efter att restaureringen är genomförd. Genom att söka åtagande för ersättning för restaurering av betesmark åtar du dig att genomföra restaureringen under fem års tid enligt den restaureringsplan som länsstyrelsen upprättar i samråd med dig. Under restaureringsperioden ska du genomföra huggning, vanligtvis under första eller andra året, sätta upp nya och byta ut gamla stängsel i de fall det krävs, släppa på betesdjur samt utföra underhållsröjningar av sly- och buskuppslag. Men varje mark är speciell vilket betyder att det kan finnas fler åtgärder som behöver genomföras för att få till en lyckad restaurering.

Hur söker jag ersättning och hur mycket får jag?

Du söker åtagande för miljöersättning för restaurering av betesmarker och slåtterängar i samband med din SAM-ansökan. Ersättningen är 3600: -/ha

och år och betalas ut under fem års tid, ansökan om utbetalning görs årligen via SAM-Internet. Efter att ansökan har kommit in kommer ett besök från länsstyrelsen att göras någon gång under året för att bedöma om marken har tillräckligt höga värden för att ge rätt till ersättning för restaurering och för att, tillsammans med er, upprätta en restaureringsplan för området.

När restaureringen är avslutad kan du söka stödrätter ur den nationella reserven och även söka den vanliga betesmarkersersättningen. Om det dyker upp några frågor får du gärna mejla eller ringa till Maria Bergman, Anders Eliasson eller Pia Martikainen, kontaktuppgifter till oss hittar du på baksidan av Grödan.

Dags att röja i dina betesmarker?

Nu kan det vara lämpligt att göra en översyn av dina betesmarker!

Avsätt gärna en stund på vårvintern för att gå igenom hagarna och granska träd och buskar. Hur ser det egentligen ut? Ser du själv saker som behöver rättas till?

Perioden juni - augusti är fördelaktig för röjningar eftersom återväxten av skott då är relativt lätthanterlig. Men eftersom sommaren är en hektisk tid för många kan vinterröjning sammantaget vara ett bättre alternativ. Och när det gäller arbete i trädskiktet är det förstås önskvärt att virke och ris kan köras ut vid tjäle eller när marken är torr.

Genom att röja kan du uppnå viktiga mål, exempelvis:

- hindra att ett krontäcke av träd blir så tätt att det övergår till igenväxning
- hålla grässvålen ordentligt solbelyst så att den inte luckras upp och blir artfattig
- välja ut träd som är särskilt värdefulla att spara, t.ex. sälgar, rönnar, fågelbär
- ge gamla grova träd tillräckligt med utrymme
- skapa miljöer där betesdjuren kan söka skugga under varma dagar

- hålla i schack - men inte utplåna - nypon- och slånbuskar.

Det är vanskligt att ge allmänna skötselråd eftersom varje hage är unik. Du behöver själv tänka igenom vilka natur- och kulturvärden som förekommer och som behöver prioriteras för att kunna röja på ett bra sätt. En utgångspunkt är att reflektera över hur hagen sett ut tidigare, t.ex. i början på 1900-talet. Har hagen av tradition varit tämligen öppen så bör man i många fall spara ganska få träd och vice versa.

Tänk på kontinuiteten av trädslag som det finns gamla grova träd av. Av dem behöver det finnas träd i olika åldrar i trakten, t.ex. ersättare till grova ekar. Dessutom är det bra att lämna kvar ett inslag av bärande träd som t.ex. rönn, körsbär, oxel och vildäppelträd. Att spara häggar och sälgar hjälper nyvakna bin

och humlor om våren. Också att hålla utkik efter och spara är: brakved, fläder, hagtorn och olvon. En välhävdat betesmark får med hänsyn till jordbrukarstöd numera innehålla relativt stora ytor av väl avgränsade slån- och nyponbuskage – så länge dessa omgärdas av betesmark. Törnbuskar kan också erbjuda möjligheter för etablering av värdefulla lövträd i en hårt betad hagmark. Enbuskar är mycket sällan att se som igenväxning och kan normalt sett sparas så länge de inte rasat.

Igenväxningsvegetation är sådant som kommit in under en period av svag hävd. Det kan vara sly och unga träd av asp, björk, al, ek m.m. Även unga granar och andra barrträd etablerar sig extensivt betade gräsmarker och behöver tas bort, i vart fall när det gäller betesmarker med särskilda värden och allmänna värden. Även om marken är exemplariskt skött i övrigt

>>

kan ett alltför slutet krontak innebära en ogynnsam beskuggning av marken.

Vid röjning av asp ska man tänka på att de skjuter rotskott om de avverkas

Välkommen med intresseanmälan om betesmarksrådgivning på din gård

Maria Bergman:

010-2235518

maria.bergman@lansstyrelsen.se

Pia Martikainen:

010-2235497

pia.martikainen@lansstyrelsen.se

Anders Eliasson:

010-2235494

anders.eliasson@lansstyrelsen.se

på vanligt sätt. Dessa problem minskar om man stammarna kapas på 1 - 1,5 meters höjd. Det allra säkraste sättet att avveckla asp är att ringbarka och låta trädet stå och dö, men det tar ofta 3-5 år.

Efter röjningen ska allt hyggesavfall samlas ihop och tas bort eller brännas. Ligger det kvar i betesmarken når ljuset inte ner till grässvålen och den löses upp. Dessutom kan djuren få svårt att beta en sådan mark. Efter ett stort röjningsarbete är det också bra att ha ett högt betestryck eller särskilt duktiga betesdjur, t ex får eller en kombination med får och nöt.

Ordna också så att kulturhistoriska miljöer och landskapselement som stenmurar, husgrunder och eventuella

fornminnen synliggörs. När det gamla odlingsröset och grunden efter soldatorpet framträder väcks historien till liv i landskapet! Solbelysta odlingsrösen och stenmurar ger livsrum för exempelvis ödlor, hermeliner, vesslor, snäckor och många insekter. Men röj inte bort träd med mycket stora naturvärden även om de står i landskapselement.

Är du nybörjare eller behöver fräsch uppkunskaper så erbjuder vi i år flera röjningskurser och skogsbeteskurser. Se gärna aktuellt kursprogram på vår hemsida. Välkommen på dessa.

ANDERS ELIASSON
LANTBRUKSENHETEN

Jordbruksverket har tagit fram ett informationspaket för betesmarkens roll i olika produktionsinriktningar. Du hittar dessa i deras webbutik. Sök på **Naturbetesmark**.

Ljusning för länets skogsbeten

Att ha djur på skogen är ett levande kulturarv. Du som håller liv i denna tradition förvaltar värden som byggts upp under de många århundraden när nästan alla svenskar hade nära anknytning till jord och skog.

Förutsättningarna för att sköta skogsbeten är på väg att ändras till det bättre. Visste du att man sedan några år tillbaka kan rymma blivande skogsbeten i restaureringsstödet? Och att ersättningen för att sköta skogsbeten är på väg att höjas i år?

I Östergötland finns ungefär 1 400 ha stödberättigande skogsbeten. Arealen är något ökande över i vart fall en 15-årsperiod. Därutöver är ingår ca 100 ha skogsbeten i åtagande för restaurering och är på väg till markklass skogsbete. På Jordbruksverkets hemsida definieras skogsbete ungefär så här:

- Marken består av skog som betas varje år.
- Trädsiktet har uppkommit genom spontan förnygring.
- Trädsiktet består av träd i olika åldrar. Det finns gamla träd.
- Marken har inte historiskt varit åker, ängsmark, tomtmark eller liknande.
- Skogen har inte gallrats eller kalhuggits för att gynna virkesproduktion.
- På marken växer gräs, örter eller bär-ris som kan användas som foder.
- Växtligheten visar tecken på långvarig beteshävd (markflora, träd buskar).

I ett skogsbete finns normalt sett åtminstone tall, gran, enbuskar och inslag av lövträd. Tecken på långvarig beteshävd kan vara en s k beteshorisont v s djuren har knaprat av blad och barr så långt upp de nått och har gnott bort kvistarna nertill på stammarna. I fältskiktet hittar man ofta blåsuga, gökört, knägräs, stagg, ärenpris och ibland kattfot och matlumner. Dubbeltrast, göktyta och nötkråka är tre fåglar som trivs väldigt bra i skogsbeten. Myror och skalbaggar har också lätt att hitta sin livsplats här.

Intervjuer med djurägare har visat att:

- Betesdjur mår bra på skogsbeten.
- Skogsbete på högsommaren är ett bra komplement till kulturbeten.
- Djuren kan ta skydd och vila vid särskilt varmt eller ruskigt väder.
- Det bjuds många olika slags betesväxter med skilda näringsämnen.

Att sköta ett skogsbete är att sköta en kontinuitetsskog. I princip ska ett skogsbete aldrig vara på väg mot kalhuggning. Virkesuttag och förnygring sker istället kontinuerligt samtidigt som ett olikåldrigt bestånd bevaras. Plockhuggning påminner om skötselformen stamvis blädning men med tillägget att man även tar hänsyn till fältskiktets örter och gräs. Det är viktigt att släppa igenom så mycket ljus att marken håller en foderduglig vegetation. Luckhuggning innebär att ta upp gläntor i skogen om t ex 15 – 25 m i diameter så att ljuset når marken ordentligt. Särskilt i talldominerade skogsbeten kan luckhuggning vara en förutsättning för att överhuvudtaget få till en för-

yngring av tall. Vid större avverkningar måste man samla ihop avverkningsres-terna.

Även om varje skogsbete är unik så är följande råd ofta aktuella:

- Behåll och förstärk olikåldrigheten. Skogsbetet ska ha flera trädskikt.
- Försiktighet vid underröjning – unga barrträd är en förutsättning för beståndet på sikt!
- Håll efter sly och igenväxningsvegetation.
- Låt inte skogsbetet sluta sig så att fältskiktet tynar bort.
- Gör hellre många mindre uttag än få stora för att slippa stormskador.

Kontakta Länsstyrelsen

Har du ett skogsbete där du är funder-
sam om skötselvillkor och skötselåtgär-

der? Anar du att skogen är på väg att
sluta sig så att gräs och örter försvinner?
Har du ett avverkningslag på ingång?
Finns det en mark nära dig som du tror
har använts som skogsbete och som
skulle kunna restaureras? En diskussion
i fält kan ge värdefulla råd och trygghet
inför åtgärder som du planerar. Kontakt-
uppgifter till rådgivare som står till din
tjänst hittar du på baksidan av Grödan.

ANDERS ELIASSON
LANTBRUKSENHETEN

Arrendesyn - en värdefull försäkring

Lantbruksegendomar representerar stora monetära och ofta känslomässiga värden. Inför ett nytt arrende har både markägare och arrendator skäl att fastställa gårdens skick. Det undanröjer risker för senare tvister. Att en syn har hållits är i sig förebyggande för att försumligheter eller orimliga anspråk inte ska uppkomma. Om försämringar (eller förbättringar) ändå sker så är synen en förutsättning för ekonomisk kompensation.

En laga syn utförs av minst två synmän som är auktoriserade av Länsstyrelsen. Synmännen väljs ut av jordägare och arrendator gemensamt. Synmännen går runt på hela arrendestället och antecknar de brister som finns. I synehandlingen beskrivs vad det är för brist, hur bristen

skall botas och vad det kostar att bota bristen. Synen ligger sedan till grund för den ekonomiska avräkningen som någondera av parterna kan återropa när arrendeförhållandet upphör eller när 9 år eller mer har gått från tillträdet eller förra avräkningen. För att en syn ska vinna laga

kraft ska synen hållas inom lagstadgad tid, som är sex månader före och fyra månader efter arrendeperiodens början och slut.

”23 § Avräkning mellan jordägaren och arrendatorn skall ske, när arrendestället avträdes. Avräkning skall även ske vid tidigare tidpunkt i den mån avtal där- om träffats. I samband med förlängning av arrendeaftalet skall avräkning alltid ske, om mer än nio år förflutit från tillträdet eller från närmast föregående avräkning.” /Utdrag ur Jordabalken 9 kap 23 §

Utbildning av synmän sker genom Sveriges Synemannaförbund, på uppdrag av Jordbruksverket. Varje synemannadistrikt ordnar därutöver fortbildningar och övningar för att hålla sina kunskaper helt aktuella. Länsstyrelsen har i december förordnat arrendesynmän för perioden 2018 t.o.m. 2020. På vår hemsida, avsnittet Lantbruk & Landsbygd, hittar du mer information om arrendesyn och fullständiga kontaktuppgifter till aktuella synmän. Har du frågor om arrendesyn kontakter du Länsstyrelsen eller en syneman.

Behöriga synmän, 2018 – 2020

Anders Eriksson, Åtvidaberg	070-375 14 03
Anders Johansson, Mjölby/Motala.....	070-538 30 64
Christer Pålsson, Vadstena	070-513 00 93
Daniel Almérus, Motala.....	070-520 61 68
Helena Hägg Olsson, Valdemarsvik	070-368 08 66
Jan-Erik Henriksson, Valdemarsvik	073-995 89 96
Karl-Johan Bönner, Rimforsa	070-617 98 65
Per Gunnarsson, Valdemarsvik,	070-669 19 91
Simon Axelsson, Norrköping	070-669 09 47
Ake Andersson, Mantorp	070-964 03 47

Samtliga synmän är behöriga i hela länet.

ANDERS ELIASSON
LANTBRUKSENHETEN

Tips och råd om tvärvillkor

Vid kontrollerna 2017 var det vanligt med tvärvillkorsöverträdelser som gäller dokumentation.

Här är några exempel:

Gårdar inom nitratkänsligt område:

- Se till att du har dokumenterad beräkning av lagringsvolymen för gödseln som produceras på gården.
- Du ska även ha en dokumentation av planerad kvävegödsling utifrån grödans behov (exempelvis i en växtodlingsplan). Tänk på att reglerna gäller även om du har liten växtodling eller lite djur.

Gårdar där växtskyddsmedel används:

- Se till att sprutjournalen är tydligt ifylld med de uppgifter som krävs. Använder du kombipreparat ska doserna för båda preparaten stå med.
- Kontrollera alltid om medlet du använder har karenstid och fyll i det i journalen. Det gäller även om du använt medlet på

spannmål där karenstiden ofta går ut långt innan skörd.

- Om du odlar grödor som kan bli livsmedel ska även det datum då du påbörjade skörden fyllas i.

Läkemedelsjournal:

- Tänk på att fylla i även egna behandlingar som avmaskning och avlusning i journalen. Fyll i alla uppgifter som krävs på samma sätt som för andra läkemedelsbehandlingar. ”Kom ihåg att skriva ner vem som behandlat djuret vid varje tillfälle”.

Information om tvärvillkoren kan du hitta i Miljöhousesyn eller på Jordbruksverkets hemsida.

Har du frågor om tvärvillkorens verksamhetskrav kan du kontakta Mari Trogen, Lantbruksenheten på tfn 010-223 55 16. Har du frågor om tvärvillkor som rör skötsel av mark, kontakta Sofie Karlsson, tfn 010-2235529.

Tips och råd om ersättning för extra djuromsorg för suggor

Vid de kontroller som gjorts i länet har bristerna oftast gällt dokumentation. Det krävs detaljerad dokumentation av din produktion, rutiner och vad som händer med dina djur. På Jordbruksverkets hemsida finns anvisningar för vad dokumentationen ska innehålla enligt villkoren för stödet.

Här är några exempel på punkter där brister hittats:

Produktionsuppföljning: Du ska minst 4 gånger året som din ansökan gäller följa upp din produktion. I produktionsplanen ska du redovisa vilka punkter som du kommer att använda eller har använt vid produktionsuppföljningarna. Du ska kunna visa resultaten från de uppföljningar som du gjort under året och vilka underlag du har använt.

Välj minst 4 av följande punkter vid varje uppföljning, du behöver inte följa upp samma punkt vid varje tillfälle: antal producerade grisar per sugga och år eller antal producerade grisar per sugga och omgång, hur stor andel av suggorna som har grisat, hur stor andel av kullarna som föddes av gyltor, antal avvanda grisar per kull, andel omlöp, utgångsorsak och antal grisningar för utslagssuggor.

Uppföljning av utfodring: Du ska ha en rutin i produktionsplanen för att följa

upp utfodringen och hur mycket suggorna äter varje dag. Dokumentera uppföljningen av utfodringen i ett protokoll eller liknande. Du ska kontrollera om suggorna har ätit upp eller inte och ändra mängden foder om det behövs. Du behöver inte dokumentera hur mycket foder du har gett och hur mycket suggorna har ätit. Du kan göra uppföljningen på indi-vidnivå eller för en grupp av djur. Om du väljer att göra det för en grupp ska du kunna visa vilka suggor eller betäckta gyltor som ingår i gruppen.

Hullbedömning: Du ska regelbundet hullbedöma dina suggor, varje individ 4 gånger i varje gräsningscykel, efter en fyrgradig skala, och dokumentera resultatet. Resultatet ska kunna visas vid en kontroll. I produktionsplanen ska det stå när du planerar och har genomfört hullbedömningarna under året.

Analys: Du ska analysera foder, vatten eller strömmaterial, minst 3 analyser ska göras under det året som din ansökan gäller. Varje analys ska omfatta minst en av punkterna foderstruktur, råproteinhalt, mögelgifter (mykotoxiner) eller hygienisk kvalitet. Efter 3 analyser ska du ha minst 1 analys av hygienisk kvalitet eller mögelgifter. Du ska kunna visa analysprotokoll från ackrediterat laboratorium och vilka kostnader du haft för analysen. De analyser som foderleverantörer gör gäller inte som analysresultat.

Läs mer: Information om alla villkor för ersättning för extra djuromsorg för suggor kan du hitta på Jordbruksverkets hemsida.

MARI TROGEN
LANTBRUKSENHETEN

Mer hållbart nyttjande av landskapet kan bromsa minskningen av insekter

Nyligen har en ny tysk studie ökat intresset för insekter ovanligt mycket och svarta rubriker har beskrivit en drastisk minskning av deras antal. Artur Larsson vid Artdatabanken, som kartlagt många av de svenska insekterna, menar att minskningen av arter i första hand beror på den storskaliga omvandlingen av landskapet.

– Många vill ju nu förklara detta med besprutningen i jordbruket. Jag har svårt att föreställa mig att det enbart är det som ligger bakom minskningen. I jordbruksbygder är det en del av problemet, men den största påverkan är omvandlingen av landskapet och urbaniseringen, menar Artur Larsson, som arbetar på Artdatabanken vid Sveriges Lantbruksuniversitet i Uppsala.

– Hälften av alla arter i Sverige är insekter och det är ju inte lätt att hålla reda på vad de alla gör, säger han och berättar att alla dessa arter har en funktion.

– Det kan vara att äta andra insekter som är skadedjur, bryta ner växtmaterial eller att pollinera. Eller att vara föda för andra djur som fåglar, fladdermöss och fiskar. Allt detta tar vi för givet. Fåglarna flyger över halva jordklotet till oss varje år för att vi har fler insekter häruppe och de får gott om mat. Om det försämras blir det färre djur som kommer hit för att äta insekter, berättar Artur.

Störst minskning i jordbrukslandskap

Artur menar att den tyska studien är intressant för att den avslöjar ett annat perspektiv på naturen och insekterna eftersom man hittills främst har diskuterat enskilda arter, men att det här handlar om biomassan – alltså summan av alla insekter.

– Det bör dock inte förstoras upp till en världskatastrof. Studien visar hur det ser ut i naturskyddsområden i jordbrukslandskap i Tyskland, vilket förmodligen är jämförbart med Danmark och södra Sverige. Totalt sett är vi ett stort och ganska glesbefolkat land med mycket skog och naturområden och trenden kan vara en annan där.

Mer kunskap om insekterna behövs

Som ansvarig för att sprida kunskap om våra inhemska arter via digitala plattformar som Artfakta och Artnyckeln hoppas han att detta kan leda till att Sverige och andra länder får resurser till en bättre miljöövervakning.

– Vi har ju nästan ingen bevakning av biologisk mångfald i Sverige. Resurserna har bara räckt till att studera en bråkdel av arterna. Idag finns indicier men trenden går ofta inte att mäta. Och då missar

vi de stora ekologiska förändringarna. Artur efterlyser mer kunskap.

– Vi skulle behöva veta mer detaljer – är det pollinatörerna som minskar, rovinsekterna, arterna i skogen eller jordbrukslandskapet? Vet vi det kan vi bättre förutsäga vilka ekologiska konsekvenser det kan få. Fastän insekterna utgör två tredjedelar av livet på jorden har vi människor ingen bra metod att mäta hur de lever.

Hårt utnyttjande ökar de ekologiska riskerna

Genomgående är dock att man på alla platser där jorden brukas hårt, som till exempel i södra Sveriges jordbrukslandskap, kommer att se ekologiska effekter, säger Artur.

Artur Larsson, Artdatabanken, SLU Uppsala.
Foto: Anders Råden.

– Det vi ser nu är ju resultatet av en lång omvandling av landskapet, ända sedan andra världskriget och framåt har jordbruk och skogsbruk motoriserats, vi har reglerat vattendrag, dikat ut våtmarker och börjat använda konstgödsel och pesticider. Denna storskaliga omvandling pågår fortfarande.

Hållbar markanvändning krävs

Forskare och biologer pekar sedan länge på att utdikning av våtmarker och avverkning av skog är anledningar till att arter försvinner.

– För att stoppa minskningen av arter måste vi framöver bli mer medvetna om hur vi använder vatten, skog och mark. Ställa oss frågor om hur pass hållbar markplaneringen och markanvändningen är i Sverige idag, säger Artur.

– Vi behöver nyttja naturen mer skonsamt och sätta en gräns för vårt uttag: ”Det här tar vi och det här lämnar vi till naturen”. Hur mycket ska dikas ut och hur mycket mer gräsmark ska bli åker? Fortsätter vi att ta bort stengärdesgårdar och diken så minskar boplatserna

Flitiga biet Berit är föreningen Svenska Bins symbol.

för många djur. Likaså måste vi fråga oss hur mycket skog vi ska avverka, idag tar vi det mesta och lämnar väldigt lite naturskog och döda träd.

Där pollinering behövs som mest minskar pollinatörerna

Ofta är det just i de områden där vi odlar mest grödor och är beroende av pollinering som de pollinerande insekterna är som mest hotade.

Jordbruksverket har information om hur man aktivt kan spara kantzoner som blir hemvist för pollinatörer och rovinsekter, som sedan sprider sig ut i grödan och pollinerar den eller äter skadeinsekterna. – Tar vi bort kantzonerna så det blir åker hela vägen ut har dessa nyttiga insekter ingenstans att gömma sig för jordbruksmaskinerna, avslutar Artur.

Detta är ett utdrag ur en intervju med Artur Larsson vid Artdatabanken, SLU Uppsala, publicerad på föreningen Svenska Bin's hemsida 2 november 2017. Besök gärna svenskabin.se för matnyttiga tips om bin, pollinering och honung.

ANDERS ELIASSON
LANTBRUKSENHETEN

Gröngödsling i praktiken

Gröngödsling är ett samlingsbegrepp för olika typer av grödor som odlas för att ge gödslingseffekt. Utöver rent kvävetillskott kan en gröngödsling också leda till högre växtnäringens utnyttjande, högre mullhalt, bättre jordstruktur samt gynna mikrolivet och markdjuren i jorden. Ogräs kan både hämmas och uppföras med en gröngödslingsvall beroende på dess artsammansättning, skötsel och liggtid. KRAV-reglerna anger att gröngödsling eller vall ska förekomma i växtföljden till minst 20 % på varje enskilt skifte under en 10-årsperiod.

Val av gröngödslingsstrategi

Det finns många olika strategier för gröngödsling. En gröda etableras för att växa i allt från några veckor upp till flera år. Vid helårsgröngödsling etableras en vallfröblandning av klöver och gräs genom insädd i en huvudgröda året innan gröngödslingsåret. Det är även möjligt att så in på våren och bryta på hösten samma år.

Fleråriga gröngödslingsvallar är att föredra före ettåriga som är insädda på våren. En redan etablerad vall kommer igång tidigare på våren vilket ger större rotsystem och därmed mer biomassa

och kvävefixering. Vallfröblandningen kan också etableras i renbestånd efter en försommarträda om det är ett skifte med mycket ogräs. Vallen får sedan ligga kvar i 1,5 år. Det är även möjligt att så snabbväxande arter (perserklöver, fodervicker eller bovete) efter en försommarträda och

bryta den redan på hösten men effekten blir då betydligt mindre av åtgärden.

En bottengröda är en gröngödsling som sås in mellan raderna i tröskgrödan. Arterna som sås in bör vara lågväxande och konkurrenssvaga, särskilt i början på säsongen. Humlelusern och subklöver kan vara intressanta arter att så in. En bottengröda konkurrerar mot ogräs och kan ibland fånga upp växtnäring på ett större djup än vad huvudgrödan når, exempelvis har cikoria ett mycket djupt rotsystem. Användningen av botten-grödor innebär dock att man får färre möjligheter att utföra mekanisk bekämpning såväl i huvudgrödan som efter skörd då bottengrödan ska fortsätta att växa.

Kväveleverans

Kväveinnehållet i de ovanjordiska delarna i en gröngödslingvall varierar mellan 70-300 kg/ha, beroende på ingående arter och övriga odlingsbetingelser. Hur mycket kväve som finns i rotsystemet varierar mellan olika arter. Ettåriga arter som perserklöver, subklöver och alexandrinerklöver lagrade in mellan 3-8 % av totala kväveinnehållet i rotsystemet enligt en studie vid SLU. Hos fleråriga arter som rödklöver och vitklöver lagrades betydligt mer in i rotsystemet, 35 % respektive 45 % under det första odlingsåret.

Under den första säsongen efter nedbrukning kommer ungefär 20-50 % av det kväve som finns i grödan att mineraliseras. Den resterande delen kommer antingen att bli inbyggt i markens organiska substanser eller ligga kvar i form av växtrester. Förluster av kväve kan också ske genom utlakning, denitrifikation och ammoniakavgång.

Kvoten mellan kol och kväve är viktig

Förhållandet mellan innehållet av kol (C) och kväve (N) har stor betydelse för hur snabbt det organiska materialet omsätts. En äldre vall som innehåller mycket kol omsätts långsammare och har en högre kol/kväve-kvot än en yngre vall. Baljväxter har generellt lägre kol/kväve-kvot än gräs. Är andelen baljväxter i en gröngödslingvall hög kan en relativt snabb frigörelse av kväve förväntas. Kol/kväveknoten påverkas även av skötseln. Genom täta avslagningar kan kvoten hållas ner i en äldre vall.

Effekten av en gröngödsling påverkas inte bara av kol/kväve-kvoten utan också av en rad faktorer i samband med nedbrukningen som är mer eller mindre möjliga att påverka. Lagom markfukt, hög jordtemperatur, hög biologisk aktivitet i marken, god syretillgång, kraftig jordbearbetning, ytlig nedbrukning och fördelat material gynnar nedbrytningen av organiskt material.

Arter för gröngödsling

Ekologiskt certifierat utsäde ska användas även till gröngödslingen, men om det inte finns att tillgå får konventionellt obetat utsäde användas enligt en lista som finns på jordbruksverkets hemsida.

Ettåriga gröngödslingsgrödor

Perserklöver är en snabbväxande art som ger stor ovanjordisk grönmassa men som har ett klen rotsystem. Den tål avslagning. Fodervicker är också relativt snabbväxande, bildar mycket grönmassa och har en pålrot med många sidorötter. Den tål ej avslagning. Luddvicker är till skillnad från fodervicker långsam i början, har ett lågt växtsätt, är köldtålig och tål avslagning. Blodklöver och subklöver tål båda avslagning och är relativt anspråkslösa. Blodklövern fixerar kväve även vid låga temperaturer. Subklövern har ett krypande växtsätt och är skuggtålig. Humlelusern har också ett krypande växtsätt och fungerar bra som botten-gröda. Arten kan självså sig och därmed bli ett ogräs.

Lupin och åkerböna har båda en kraftig pålrot men utsädet till lupin är mycket dyrt och åkerböna är inte lämpligt i växtföljder där åkerböna odlas för avsalu. Det är inte enbart kvävefixerande arter som är intressanta att använda. Honungsört som är snabbväxande och bra på att ta upp växtnäring från stort djup kan vara lämplig som mellangröda. Bovete är inte heller en kvävefixerare men är lämplig att använda för sin goda förmåga att ta upp växtnäring. Den har stor bladmassa men kan självså sig och bli ett ogräs.

Två- och fleråriga gröngödslingsgrödor

Rödklöver etablerar sig snabbt och bildar stor bladmassa. Andra året har den ett kraftigt rotsystem och den tål avslagning. Vitklöver har ett mer krypande växtsätt och en långsam start. Efter putsning om-

sätts materialet snabbt i jorden. Alsikeklöver är långsammare än rödklöver men tål fuktiga marker bättre. Sötväppling bildar en kraftig pålrot och ger en bra struktur men kan växa om från rothitar. Blålusern har en djupgående pålrot och är relativt långsam men tål avslagning bra. Även bland de fleråriga grödorna finns arter som kan vara lämpliga trots att de inte är kvävefixerare. Cikoria har en kraftig pålrot och kan därför ta upp växtnäring från ett stort djup.

Gräs

Rödsvingel är torktålig, konkurrenssvag och passar därför som blandningskomponent i en gröngödsling. Ängssvingel konkurrerar mer än rödsvingel men kan även samla mer kväve.

Rörsvingel och rörsvingelhybrider är också torktåliga, etablerar sig långsamt men är högre avkastande än ängssvingel. Timotej har för dålig återväxtförmåga efter avslagning för att passa som gräs i gröngödslingsblandningar. Ettåriga gräs som westerwoldiskt och italienskt rajgräs ska inte användas eftersom de blir för aggressiva mot huvudgrödan och övriga insädder. En del plantor brukar också överleva vintern och blir då ofta ett ogräsproblem.

Fleråriga arter som engelskt rajgräs och hybridrajgräs är olämpliga eftersom de ofta blir ett ogräsproblem i kommande grödor.

Förslag på gröngödslingsblandning

Det vanligaste upplägget på ettårig gröngödslingssgröda är insädd i vårsäd, putsningar kommande vår, vallbrott månads-skiftet juni/juli och därefter jordbearbetning inför höstapssådd. Detta kräver då fleråriga arter och genom att bara använda gräs, klöver och lusern så får man minst risk för att uppföröka växtföljds-sjukdomar som kan störa tröskgrödorna. För att få en blandning med snabbare kväveleverans om man vill göra ett sent vallbrott inför rapssådd kan man öka andelen vitklöver och lusern. För en långsammare kväveleverans kan man istället öka rödklöver och gräs om man planerar för att så höstsäd efter vallbrottet, där kvävebehovet är litet på hösten.

Välkommen på Ett rikt Odlingslandskaps gruppaktiviteter!

22 mars Röjningskurs

Torsdag den 22 mars 9:30-12:30 i Lunnarp, Mjölby kommun

En träff för dig som vill veta vad som ska röjas och huggas för att gynna den biologiska mångfalden, hur bekämpar vi besvärliga växter, vad räknas som igenväxning vid en kontroll, vad krävs för att marken ska vara godkänd för gårdsstöd och miljöersättning. Vad är kvalificerat för restaureringsstödet?

Medverkande: Pia Martikainen och Maria Bergman, Länsstyrelsen Östergötland

Anmälan senast den 20 mars

via <https://jordbruksverket.pingpong.se/oppenkatalog>

Frågor? Hör av dig till pia.martikainen@lansstyrelsen.se eller 010-223 54 97

8 & 14 maj Tillväxt på kalvar och ungdjur på naturbetesmark, betesplanering, biologisk mångfald

Tisdag den 8 maj 9:30-12:30 i Malma gård, Ydre kommun

Måndag den 14 maj 9:30-12:30 i Löterna, Valdemarsviks kommun

För dig som vill veta mer om betesplanering, tillväxt på kalvar och ungdjur på bete, sent betespåsläpp och biologisk mångfald.

Medverkande: Margareta Dahlberg, MD Lantbruksråd samt Pia Martikainen Länsstyrelsen Östergötland

Anmälan senast den 1 maj resp. 9 maj via <https://jordbruksverket.pingpong.se/oppenkatalog>

Frågor? Hör av dig till pia.martikainen@lansstyrelsen.se eller 010-223 54 97

Tvärvillkorsrådgivning

Har du koll på hur du ligger till med tvärvillkoren på din gård?

Du som söker gårdsstöd, miljöersättningar och några andra jordbrukarstöd måste följa tvärvillkoren för att få full utbetalning av dina jordbrukarstöd. Vi erbjuder enskild Tvärvillkorsrådgivning till dig som känner dig osäker, upplever Tvärvillkoren som besvärliga eller vill vara väl förberedd inför en kontroll.

Vad du får

- ▶ Platsbesök på din gård med genomgång av dina speciella förutsättningar
- ▶ Genomgång av tvärvillkoren
- ▶ Dokumenterad rådgivning
- ▶ Bästa förutsättningar att klara en kontroll med marginal

Vår roll är rådgivande, vilket betyder att vi inte rapporterar till myndighet. Dokumentationen stannar hos oss. Rådgivningen ersätter inte eventuell kontroll, men du blir väl förberedd att klara en kontroll med marginal! Rådgivningen är subventionerad och du betalar endast 30 % av rådgivningskostnaden. Resten bekostas av landsbygdsprogrammet.

Boka nu! Hör av dig till oss för att boka in ett besök.

Petra Nilsson 011-19 49 27 eller petra.nilsson@lrfkonsult.se

Oskar Karlsson 011-19 49 42 eller oskar.karlsson@lrfkonsult.se

Greppa Näringens lantbrukardag 2018

Tema: Vall, bete och utfodring

Save the date!
16 maj på
Vimarka,
Linköping

Greppa Näringen ger råd som både lantbrukare och miljön tjänar på. Hos oss får du råd om allt från kvävestrategi, växtskydd, våtmarker till utfodring och energieffektivisering. Du når oss på www.greppa.nu och 0771-573 456.

Länsstyrelsen Östergötland

Besöksadress:	Östgötagatan 3, Linköping
Postadress:	Länsstyrelsen Östergötland, 581 86 Linköping
Telefon:	010-223 50 00
E-post:	ostergotland@lansstyrelsen.se lansstyrelsen.se/ostergotland

LANTBRUKSENHETEN

Enhetsledning

Källming, Jonas Lantbruksdir.	010-223 54 82
Boe Skåmedal, Susanne	010-223 54 83
Stolt Olsson, Helena	010-223 54 84

EU:s JORDBRUKSSTÖD

Övergripande stödansvar

Öberg, Catrin	010-223 55 02
---------------	---------------

Kontroller

Fahlborg, Magdalena, Kontrollansvar	010-223 55 07
Grenestam, Markus, Arealkontroller	010-223 55 30
Malmström, Annika, Djurkontroller	010-223 54 96
Trogen, Mari, Tvärvillkor och verksamhetskrav	010-223 55 16
Karlsson, Sofie, Tvärvillkor, skötsel av mark	010-223 55 29

Gårdsstöd, förgröningsstöd, stöd till unga lantbrukare

Forsberg, Sam	010-223 55 03
---------------	---------------

Betesmarker och slätterängar

Hellberg, Kristoffer, Fält	010-223 55 32
Hansen, Matilda, Handläggning	010-223 55 34

Ekologisk produktion, minskat kväveläckage

Sandell, Anna	010-223 54 99
---------------	---------------

Nötkreatursstöd, kompensationsstöd vallodling

Gustafsson, Andreas	010-223 54 88
---------------------	---------------

Skyddszoner

Sandell, Anna	010-223 54 99
---------------	---------------

Blockkartor och nya kundnummer

Eugén, Sarita	010-223 54 86
---------------	---------------

EU:s LANDSBYGDSTÖD

Företags- och projektstöd samt miljöinvesteringar

Boe Skåmedal, Susanne	010-223 54 83
Ahlstrand, Kristi	010-223 54 85
Johansson, Marie	010-223 55 09
Larsson, Katarina	010-223 54 92
Bergman, Maria	010-223 55 18
Ahlgren, Christoffer	010-223 53 03
Kernell, Margareta	010-223 52 98
Simic, Ranko	010-223 52 97
Gunnarsson, Emma	010-223 55 27
Sommar, Linnea	010-223 55 35

RÅDGIVNING OCH TILLSYN

Ett rikt odlingslandskap

Boe Skåmedal, Susanne	010-223 54 83
Bergman, Maria	010-223 55 18
Eliasson, Anders, även biltillsyn & fastigheter	010-223 54 94
Martikainen, Pia	010-223 54 97

Greppa Näringen

Källming, Maria, Samord. Greppa	010-223 55 11
Grill, Kristina, Behörighetskurser	010-223 55 06
Retzman, Cecilia, Behörighetskurser	010-223 55 13
Lindmark, Per, Vatten och våtmarker m.m.	010-223 55 12

RÄTTSENHETEN

Vilthandläggare

Kjällander, Mia	010-223 53 23
-----------------	---------------

LÄNSVETERINÄRENHETEN

Leclercq, Maria Länsveterinär	010-223 52 57
Stridh, Pernilla, Länsveterinär	010-223 52 58
Loor, Helen, Länsveterinär	010-223 52 59
Wallberg, Lina, Förprovning djurstallar	010-223 52 61
Servicetelefon djurskydd, öppettider 9-12	010-223 51 44

MILJÖSKYDDSENHETEN

Tillsyn och tillsynsvägledning

Werthén, Michael	010-223 54 73
------------------	---------------

Tillståndsprövning

Eskilson, Nina	010-223 54 42
Arvidsson Rosén, Annika	010-223 54 34

Har du frågor om SAM-ansökan?

Ring 0771-67 00 00

Har du frågor om EU:s jordbruks- eller landsbygdstöd, men får inte tag på oss?

Maila till:

lantbruk.ostergotland@lansstyrelsen.se.

LÄNSSTYRELSEN
ÖSTERGÖTLAND